

Гурч Л.А.

Вербалізація суб'єктивізму в колумністиці Юрія Макарова

Гурч Леся Адамівна, асистент кафедри мови засобів масової інформації
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів, Україна

Анотація. Проаналізовано вербальні засоби вираження суб'єктивізму в колумністиці Юрія Макарова. Розглянуто суб'єктивність на кількох рівнях авторського тексту: змістовому, лексико-фразеологічному, синтаксичному, морфологічному та словотвірному.

Ключові слова: вербалізатори суб'єктивізму, колумніст, колумністика, автор, текст

У сучасних мас-медіа чітко простежується тенденція до суб'єктивізму. Професійна та аматорська журналістика активно продукує тексти з яскраво вираженою авторською позицією. Високим ступенем суб'єктивності характеризується *колумністика* – різновид найбільш суб'єктивної журналістики, де автор має змогу вільно виражати власні думки, судження, погляди й переконання, давати оцінку відображеним реаліям та репрезентувати монофонічну позицію.

Категорія суб'єктивізму цікавила широкий спектр науковців: філософів, лінгвістів, літературознавців та журналістикознавців. З різних ракурсів це питання висвітлювали Н. Вус, В. Грицина, В. Дрібнюк, Н. Сафанова та інші вчені. Серед дослідників колумністики означену проблему здебільш поверхнево розглядали Л. Звєлєдовська, Л. Кройчик, С. Шебеліст, С. Ярцева тощо.

Мета статті – проаналізувати вербалізатори суб'єктивізму в колумністиці Юрія Макарова.

Матеріал дослідження становлять тексти колумніста журналу “Тиждень.іа” Юрія Макарова за серпень 2013 – березень 2014 року.

Серед методів дослідження застосовували *дефінітивний аналіз* – для уточнення дефініцій, *контекстуальний аналіз* – для вибору із контексту мовних засобів вираження суб'єктивізму, *функціональний аналіз* – для з'ясування функціонального потенціалу суб'єктивних конструкцій.

Категорію суб'єктивності та суб'єктивізму трактує багато лексикографічних праць. Наведемо найбільш адекватні нашому розумінню дефініції: *суб'єктивність* – це “(1) індивідуальна особливість у поглядах на речі; 2) оригінальність, властива якій-н. людині; 3) відсутність об'єктивності; *суб'єктивізм*”. Своєргово, *суб'єктивізм* – це “світоглядна позиція, що тією чи іншою мірою заперечує об'єктивний підхід до дійсності”, а також “оцінка чого-н., ставлення до чогось залежно від особистих симпатій, настрою чи нахилу” [3, с. 580]. Хоч означені поняття не абсолютно ідентичні, у контексті нашого дослідження розглядатимемо їх як синоніми.

Вищезазначені дефініції спробуємо спроектувати на колумністику. *Суб'єктивність колумністичного тексту* – це персоналізоване відображення фактів, продиктоване світобаченням автора, його досвідом та знаннями. Відповідно, *суб'єктивізм колумніста* – це світоглядна авторська позиція, самобутня модель світосприйняття та відтворення дійсності, особисті думки, судження, установки та досвід, експліковані у персоналізованому колумністичному тексті.

Суб'єктивізм є невід'ємною ознакою авторської колонки. За констатацією С. Шебеліста, “авторська

колонка – це журналістський твір художньо-публіцистичного жанру, невеликий за обсягом, довільної композиції, в якому головна увага зосереджена на регулярному вираженні *суб'єктивних думок* автора з приводу суспільно важливих чи особисто значущих явищ і подій... Як жанр досить вільний і гнучкий, колонка споріднена з нарисом, коментарем, фейлетоном і зарисовкою, але відрізняється від них *вищим ступенем суб'єктивності*, поставленими завданнями, масштабами висновків і узагальнень, образно-експресивною розповіддю і мовностилістичною специфікою (курсив наш. – Л.Г.)” [4, с. 344].

З огляду на різноманітність авторської колонки, даєти їй нормативне визначення складно. Адже *колонка* – “це стаття-роздум, яка може бути і аналітичною, і пристрасною, і моралізаторською, і провокаційною, однак завжди оцінною. Суб'єктивність – от, мабуть, єдина її стала ознака” [5].

Суб'єктивізм реалізується зокрема у вербалізації думок та фактів. *Вербалізатори суб'єктивізму* – це закодоване у мовну структуру тексту експліцитне вираження авторського світобачення та світовідчуття, лінгвальних та естетичних смаків, персональних думок, суджень та оцінного ставлення до предмету висловлювання. Керуючись особистими уподобаннями, знаннями, досвідом та смаками, автор використовує ті мовні засоби, які найповніше окреслюють його світоглядну позицію. Пропонуємо розглянути такі *рівні актуалізації авторського суб'єктивізму*:

Змістовий рівень передовсім експлікує авторську позицію щодо відображених реалій, актуалізує експресивну інформацію та репрезентує комунікативну інтенцію колумніста. Серед проблемно-тематичних домінант колумністики Юрія Макарова можна виокремити питання євроінтеграції України, проблему вибору між Митним та Європейським Союзом.

Авторська рефлексія проявляється зокрема у філософічних роздумах (*Сам по собі Євросоюз – вельми неоднорідне утворення, належність до якого не означає автоматичного вирішення всіх внутрішніх проблем* (“Глюзія польоту”)), суб'єктивно-іманентних відчуттях (*Соромно зізнатись, але щоразу з наближенням нашого головного державного свята відчуваю легкий дискомфорт* (“«Від чого» чи «заради чого?»)), іронічній тональності (*Бо незалежність – це не лише «від чого» чи «від кого», а ще й «заради чого»... Незалежність від держави колишніх чекістів, від патріотично-клерикального «єдинообразія» та «єдинодумія», від проблем з околицями й мігрантами, від «нафтового прокляття», від деградації соціальних інститутів, від дикої агресії та експансії, гри м'язами, ксенофобії* (“«Від чого» чи «заради чо-

го?»)), категоричних оцінках (*Росія – то ніяка не федерація, а жорстко вертикалізована унітарна держава* (“Молот і циркуль”)), емоційній аргументації (*Досі вона [Росія. – Л.Г.] несамовито пхалася в наші справи, тим більше, що їй це дозволялося безперешкодно. Євромайдан поклав цьому край, і вона перейшла до активних дій. Спіраль розвитку російської держави пройшла черговий виток і знову ввійшла в фазу агресивної, небезпечної не лише для сусідів, а й для всього світу Імперії зла, в ролі якої вона неодноразово виступала в своїй історії* (“Ворог біля воріт”)), діалогізації та інтимізації тексту (для нас Європа – це ніяке не відпущення гріхів і не перепустка в рай (“Ілюзія польоту”)). Суб’єктивно забарвлений контент колумністики вербалізується в означених змістових фрагментах.

Лексико-фразеологічний рівень передбачає використання зображально-виражальних засобів. Персональне ставлення до предмета висловлювань колумніст здебільшого виявляє відверто, вдаючись до **сенсорної лексики**, як-от: *не люблю, боюся, байдужий, не вірю, чую, відчуваю, дивився, не бачив, спостерігаю, не сподобалася, свіжий, гарячий, блискуча, перетравити, неприємно, огидно, образливо* тощо. Крізь призму сенсорних відчуттів, зокрема нюху, слуху та зору, автор концептуалізує власну позицію щодо описаних реалій: *Я не люблю футболу. Точніше, не «не люблю!», а просто до нього байдужий* (“Good night Ukraine”). *Хочу попередити: мені огидні принизливі узагальнення стосовно будь-якої спільноти, зокрема й росіяни. Мені неприємні поширені в нас останнім часом інвективи, нібито росіяни – взагалі ніякі не слов’яни, а так... чудь, жмудь і взагалі моксель* (“Sancta simplicitas”).

Колумніст чуттєво осмислює дійсність, дає їй власну емоційну оцінку та акцентує увагу на суб’єктивних відчуттях. На основі сенсоризмів Юрій Макаров створює метафори, епітети та перифрази: *відблиск променів влади, вгодовані старі еліти* (поважні жителі Росії), *гарячі сини гір та гарячі сини степів* (мешканці Чечні).

Ефективним засобом передачі суб’єктивного ставлення до повідомлюваного є **модальні слова**. В аналізованих колумністичних текстах авторську модальність переважно експлікують лексеми *здається, м’яко кажучи, прошу, може, можливо, напевно, щоправда, зрозуміло, шкода, на щастя, на жаль, все ж таки, лишень, аж, ну й, еге ж!* Наприклад: *Це як із Юлією Володимирівною: можливо, у чомусь вона таки винна, але, перш ніж її судити, було б справедливим запроторити за ґрати 99% нинішніх керманців* (“Good night Ukraine”). *Кожен має свою частку відповідальності, й жодного – жодного! – не шкода* (“Біле, чорне і червоне”). *Ну то й що, що більшість моїх знайомих не люблять симфонічної музики – вони анітрохи не почувають від цього неповноцінними* (“Good night Ukraine”). Суб’єктивно-модальні висловлювання емотивно насичують контент колонки.

Пейоративного забарвлення надає колумністичному тексту **знижена лексика**, зокрема **сленг, суржикізм, просторіччя та інвективи**. Автор відверто іронізує над сусідньою країною: *У голові росіянина давно склався сталий образ українців як недоумкуватих,*

затурканих, але хитрих і жадібних сусідів, до того ж геть усіх латентних націоналістів (останнє, безумовно, з негативними конотаціями, інакше кажучи, *«фашистів»*). Можна скільки завгодно таврувати *«сіру масу»* сусідньої країни, яка однаково ненавидить *«піндосов»* і *«жидов», «панаєхавших», «чорножопих»* і *«хахлов»,* натомість пишеться своїми спільними м’язами й духовністю (“Sancta simplicitas”). Суб’єктивну модальність позначають слова безумовно, інакше кажучи, до того ж.

До стилістично маркованих також можна віднести лексеми *тусовщик, пофігіст, мейл, нацики, наворочений, просунутий, замутити, запроторити за ґрати, бути в шоколаді, фільтрувати очочих, «междусобойчик», «єдинообразія», «єдиномислія», чудь, жмудь, пика, пиха, масовка, хохли, хами, мурло, актор-гопник, жлоби, дикуни*. Колумніст вдається до цих засобів задля емоційного зближення з читачами, передачі оцінного ставлення до відображеного та надання тексту експресивної конотації.

Рефлексія суб’єктивності реалізуються завдяки об’єктивним висловлюванням, які репрезентують індивідуальний спосіб мислення Юрія Макарова. Окремі з них пропонуємо до розгляду:

• **перифрази:** Україна – *священний Heartland’у, територія Потапа і Насті, арматури і добров, ну й, звісно, «Беркута»*; Росія – *Імперія зла*; Віктор Янукович – *узурпатор, перша особа держави, «бать», бос усіх босів, саро ді tutti сарі, глава держави*; Володимир Путін – *імператор, диктатор, цар*; Олексій Навальний – *молодий технократ, борець із корупцією, потенційний політв’язень, дракоша*; Медведчук – *агент впливу*. Зазначені експресивні позиціонують оцінку, погляд та емоції колумніста щодо описаних подій, сприяють увиразненню колонки й активізують увагу читачів: *Як накаже «бать», так і буде* (“Партія дуже старого типу”). *Як німці після 1918 року не могли впоратися із приниженням, як вони вважали, несправедливого Версальського миру, так російські фашисти досі переживають приниження Біловезької угоди, яка зумовила втрату імперію її священного Heartland’у, себто України* (“Ворог біля воріт”).

• **епітети:** російська *«несистемна»* опозиція; *Фашистська Росія; спорохніла імперія, нелегітимна Київрада; елегантний скандал; своєрідне вибіркоче правосуддя; гарячий цех* тощо. Наприклад: *Узурпація всіх можливих повноважень і ліквідація розподілу влад, кадрова політика в найкращих сицилійських традиціях, каналізація грошових потоків і повне зневажання інтересів держави й нації – інших досягнень на рахунку неситої й цинічної команди на чолі з громадянином Януковичем В.Ф. немає* (“Біле, чорне і червоне”). *В усіх цих сенсах наша молода незалежна держава або недорозвинена, або відсутня* (“«Від чого» чи «заради чого?»”). Окреслені засоби надають колумністичним текстам суб’єктивно-оцінний забарвлення, адже характеризують певну ознаку предмета та виявляють авторське ставлення до нього.

• **фразеологізми:** *потрапити на лаву підсудних, брати гріх на душу, ніхто не без гріха*. Завдяки фразеологічним зворотам Юрій Макаров передає власні думки та емоції, привертає та активізує увагу читачів: *Якщо його амбіції не сягають далі золотого унітаза*

(перепрошую за заяложений образ), він ламається, щойно випаде із системи стосунків (“Тест на грати”). Злі язики, які відстежують інтригу зсередини, відразу поставили діагноз: «реформу» замутили персонально під нинішнього міністра освіти й науки (“Руки геть від гравців у бісер!”). “У мовленні фразеологізми використовують з різною метою: для надання висловлюванню образності, емоційності, експресивності; створення відтінку іронії, жарту, насмішки, сарказму тощо; вираження позитивних емоцій або фамільярності; відтворення найтонших аспектів значення, характеристики предмета, явища, ситуації” [1, с. 3].

● **прислів'я та приказки:** *поперек батька в пекло не сунься, час платити по рахунках.* Ось як відгукується колумніст про владу: *Так демонстративно, що навіть вигнав на вулицю масовку з плакатами й дав по голові окремим москвофілам зі свого табору, мовляв, поперек батька в пекло не сунься* (“Ілюзія польоту”). А нинішній панівний тип – я вже уявляю, як він поводитиметься, коли настане час платити по рахунках (“Тест на грати”). У наведеному контексті народні вислови набувають конотації легкого іронії та глузливості.

● **афоризми, крилаті фрази, сентенції:**

- Незалежність – це не лише «від чого» чи «від кого», а ще й «заради чого».
- Незалежність не в прикордонних пунктах, а в головах.
- Журналістів б'ють не попри те, що вони журналісти, а саме за те, що вони журналісти.
- Європа – це ніяке не відпущення гріхів і не перепустка в рай.
- Євросоюз – то не якась сакральна мета, а операційний засіб вирішення наших проблем.
- Європейський курс для України – протипотрута від повернення в пост-СРСР.

Дотепність і максимальна сконденсованість висловів є виявом самобутності та лінгвокреативності колумніста, елементом його ідіостилу та вербалізатором суб'єктивізму. Крилаті авторські фрази вирізняються насамперед глибиною змісту та лаконізмом, образністю та експресивністю, суб'єктивно-оцінною та іронічною тональністю.

● **метафори:** *крутяться великі гроші; регіональна шахівниця; проливати ріки крові; кинути перо; обмежити апетити; прикрутити гайки.* Візьмімо для прикладу таке речення: З того боку все зрозуміло: у скляних очах речників банди ані тіні людських почуттів, а беркутята самі не приховують, що приїхали до столиці на полювання (“Біле, чорне і червоне”). З огляду на експресивно-оцінне навантаження, метафора є своєрідним індикатором художнього осмислення дійсності колумніста та увиразненням образної структури тексту.

● **метонімія:** *загравання з Кремлем, Україна дістала черговий ляпас.* Наприклад: *Ні, такі сталося: донедавна Янукович зі своїм поштом сиділи на двох стільцях, заграючи водночас і з Брюсселем, і з Москвою* (“Ілюзія польоту”). Наведений метафоричний троп експлікує авторську оцінку та надає колонці експресивно-іронічного, розмовного відтінку.

Серед синтаксичних засобів вираження суб'єктивізму Юрій Макаров активно використовує вставні

та вставлені конструкції, парцеляцію, інверсію, риторичні запитання та риторичні оклики. Ці експресивні засоби передають емоційний стан колумніста, інтонаційно виділяють важливі змістові аспекти та увиразнюють синтаксичну структуру авторської колонки. Розгляньмо декілька прикладів:

● **інверсія:** *Славу Лобановського, Блохіна, Шевченка це не перекреслить* (“Good night Ukraine”). Незвичне розташування слів у реченні надає висловлюванню емоційно-сміслового увиразнення, акцентує увагу на логічно виділених словах та передає авторське ставлення до них.

● **парцеляція:** *На щастя, оперативна ситуація не потребує негайних реакцій. Окрім однієї: не дати себе надурити* (“Ілюзія польоту”). У листопаді з'явилася кров. У січні – жертви. У лютому – великі жертви (“Біле, чорне і червоне”). Як експресивний засіб синтаксису, парцельовані конструкції ритмізують та динамізують текст, інтонаційно виділяють та підсилюють комунікативно відокремлені компоненти речення.

● **риторичні фігури:** *Нічого, що я не про митне хамство Путіна, не про агента впливу Медведчука і не про нелегітимну Київраду?* (“Зоряне небо над головою”). Хіба європейський вибір не прописано в Конституції, хіба Вільнюська угода про партнерство не готувалася заздалегідь багато місяців? (“Ілюзія польоту”). У другому реченні, окрім риторичного запитання, автор вдається до стилістичної фігури **анафори**. У комплексі ці засоби створюють ефект діалогічності та активізують увагу читача. *Могло таке бути? Скільки завгодно! Можливо? Ще й як!* (Тест на грати). *Українознавець, дідько!..* (“Руки геть від гравців у бісер!”). *Тож, хай там як, зі святом!* (“«Від чого» чи «заради чого?»”). Окреслені риторичні запитання та оклики виявляють емоційне ставлення автора до контенту колонки, сприяють увиразненню, діалогізації та експресивності тексту.

● **вставні та вставлені конструкції:** *Воно працює, може, не ідеально, може, його є спосіб якось обійти (ніхто не без гріха, корупція трапляється навіть у найрозвиненіших країнах), зрештою, його можна оскаржити, вдосконалити, скасувати – через суд, через парламент, через пресу, через акції протесту* (“Dura lex”). *Що з того, що кавказці є повноцінними громадянами Федерації (останнє слово вже давно варто було би брати в лапки: Росія – то ніяка не федерація, а жорстко вертикалізована унітарна держава), які мають право жити у своїй країні скрізь, де захочуть?* (“Молот і циркуль”). Означені синтаксичні конструкції надають тексту суб'єктивно-оцінного забарвлення, доповнюють, роз'яснюють та уточнюють його зміст, репрезентують ставлення колумніста до предмету висловлювань. До того ж вставні слова *може, зрештою* мають суб'єктивно-модальне значення.

Морфологічними вербалізаторами суб'єктивності здебільшого виступають **дієслова 1 особи однини та особовий займенника “я”**. Як засоби персоналізації та інтимізації тексту, вони експлікують внутрішній стан автора та демонструють його ставлення до контенту колонки. Наприклад: Я вважаю і завжди вважаю єдиною прийнятною лінією поведінки стосовно

виявів нацизму політику нульової толерантності ("Good night Ukraine").

Колумніст неодноразово апелює до власної персоні, позиціонуючи своє "я". Скажімо, у 10-ти авторських текстах займенник "я" вжито 49 разів. Тільки у 3 матеріалах ми не натрапили на цей індикатор суб'єктності. Найчастіше Юрій Макаров послуговувався означенням займенником у колонці "Зоряне небо над головою" – 12 разів. Превалюють у тексті й особові дієслова: *Як і багато людей мого покоління, я зростаю під впливом фантастичних романів Бредбері, Кларка, Лема, Стругацьких... Пам'ятаю, як молодим, неосвіченим і, якщо чесно, тупим репортером я потрапив на інтерв'ю до академіка Глушкова незадовго до його смерті.* Окрім спогадів про імпліцитно пережите минуле, колумніст почасти вдається до питальних дієслівних форм та імперативів *подивіться, закликаю, питаю.*

На **словотворчому рівні** суб'єктивну оцінку колумніста відображають **демінітиви**. Як зазначає О. Федоренко: «Демінутиви у складі лексем репрезентують емоційно-позитивну, доброзичливо-схвальну оцінку і зневажливо-викривальне, іронічно-сатиричне ставлення мовця до предмета висловлювання» [3].

У колумністиці Юрія Макарова можна зауважити такі лексеми із демінутивними компонентами: *секундочка, трішечки, маленька, чималенька, швиденько*. Попри здрибно-пестливі суфікси, у певних контекстах вони набувають іронічної тональності: *З того боку все зрозуміло: у скляних очах речників банди ані тіні людських почуттів, а беркутята самі не приходять, що приїхали до столиці на полювання* ("Біле, чорне і червоне"). *Перед представниками країни, яка дала світові Канта, Гегеля і Фреге поставлено простеньке логічне завданнячко: німецька компанія*

запрошує у прес-тур медійника ("Dura lex"). Серед окреслених вербалізаторів суб'єктивності найменш уживаними в авторській колонці є демінутиви.

Інтегральний аналіз колумністичних текстів дає підстави висунувати:

Суб'єктивізм у колумністиці – це особистісно зорієнтована модель відтворення дійсності, емоційно-емпатичне й експресивно-оцінне висловлення суб'єктивних думок, поглядів та позиції автора. Суб'єктивізм колумніста актуалізується на змістовому, лексико-фразеологічному, синтаксичному, морфологічному, словотвірному та інших рівнях тексту.

Авторську суб'єктивність відображають такі текстові компоненти: персоналізований добір фактологічної та вербальної інформації, однозначність позиції, експліцитне вираження авторського «я», відвертість висловлювань, використання емотивно-оцінної лексики, експресивних синтаксичних конструкцій та морфологічних індикаторів суб'єктності. Власне, ці компоненти поживляють перцепцію тексту, інтимізують та увиразнюють його лінгвальну структуру, надають викладу емоційності та динамізму.

Юрій Макаров продемонстрував високий рівень критичного мислення й оригінальних суджень. Колонка автора відзначається актуальністю та інформативністю, політичним спрямуванням та самобутнім стилем. Мовна компетенція та чітка ненав'язлива позиція сприяє ефективній інтеракції з читачами.

Можна констатувати, що *вербалізатори суб'єктивізму* в колумністиці Юрія Макарова є виявом авторського "я" у тексті, репрезентантом ставлення до предмета висловлювання, індикатором передачі внутрішнього стану, емоцій, переживань, відчуттів та почуттів колумніста. Експлікація суб'єктивізму в авторській колонці потребує поглиблених наукових розвідок.

ЛІТЕРАТУРА (REFERENCES TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Забіяка В.А. Світ фразеологізмів. Етимологія, тлумачення, застосування : практ. посіб. / В.А. Забіяка, І.М. Забіяка. – К. : ВЦ «Академія», 2012. – 304 с.
2. Новий словник іншомовних слів. Л.І. Шевченко, О.І. Ніка, О.І. Хом'як, А.А. Дем'янюк; За ред. Л.І. Шевченко. – К. : АРІЙ, 2008. – 672 с.
3. Федоренко О.Д. Емотивно-оцінна функція демінутивів у газетній комунікації [Е-ресурс] // Стиль і текст. – Режим доступу: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=2044>

4. Федоренко О.Д. Емотивно-оцінна функція демінутивів у газетній комунікації [Е-ресурс] // Стиль і текст. – Режим доступу: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=2044>
5. Шебеліст С.В. Від першої особи: колумністика в сучасних українських мас-медіа / С.В. Шебеліст // Журналістика. Лінгвістика. Дидактика : збірник наукових праць. – Полтава, 2010. – С. 345–351.
6. Шебеліст С.В. Від першої особи: колумністика в сучасних українських мас-медіа / С.В. Шебеліст // Журналістика. Лінгвістика. Дидактика : збірник наукових праць. – Полтава, 2010. – С. 345–351.
7. Casals Caro M.I. La columna periodística: de esos embusteros dhas del ego inmarcitable [E-source]. – Acces Mode: www.ucm.es/info/emp/Numer_06

Gurch L.A. Verbalization of subjectivism in columnistics Yuriy Makarov

Abstract. Analyzed verbal means of expression of subjectivism in columnistics Yuriy Makarov. Described subjectivity at several levels of the author's text: content, lexical and phraseological, syntactic, morphological and derivational.

Keywords: verbalization of subjectivity, columnist, columnistics, author, text

Гурч Л.А. Вербализация субъективизма в колумнистике Юрия Макарова

Аннотация. Проанализированы вербальные средства выражения субъективизма в колумнистике Юрия Макарова. Рассмотрена субъективность на нескольких уровнях авторского текста: смысловом, лексико-фразеологическом, синтаксическом, морфологическом и словообразовательном.

Ключевые слова: вербализаторы субъективизма, колумнист, колумнистика, автор, текст